

KLAIPĖDOS MIESTO ATGIMIMO AIKŠTĖS IR GRETIMYBIŲ RAIDOS GALIMYBIŲ STUDIJS¹ RECENZIJĄ

2015 m. vasario 5 d. vykusiame Lietuvos architektų sąjungos Klaipėdos apskrities organizacijos Architektūros ir urbanistikos ekspertų tarybos posėdyje buvo viešai pristatyta parengta Klaipėdos miesto Atgimimo aikštės ir gretimųjų raidos galimybių studijos (toliau – Galimybių studija arba GS) etapinė medžiaga. Mes, recenzijos rengėjai, dalyvavę posėdyje susipažinę su pateikta medžiaga, įvertinę diskusijoje išdėstytus GS rengėjų argumentus, kitų dalyvių pastabas, pasisiūlėme GS etapinę medžiagą įvertinti parengdami mokslinę recenziją. Toks kreipimasis dėl neatlygintinos paslaugos recenzijos parengimui buvo nusiųstas GS užsakovui – Klaipėdos miesto savivaldybės administracijai. Ten taip pat išdėstėme siūlymą, siekiant objektyvumo kreiptis ir į kitas urbanistikos tyrimų srityje dirbančias mokslo institucijas dėl mokslinės recenzijos parengimo.

1. ĮVADAS (RECENZIJOS RENGIMO APLINKYBĖS)

Jau daugiau nei 15 metų propaguojama idėja užstatyti Klaipėdos miesto Atgimimo aikštę². Pateikiami pagrindiniai argumentai: a) aikštė per didelė, todėl ją reikia užstatyti; b) savivaldybės pastate blogos darbo sąlygos, todėl aikštėje reikia statyti rotušę.

Šią idėją iškėlė ir toliau aktyviai palaiko dalis architektūros verslo atstovų, bet miesto bendruomenės pozicija yra neaiški. Kultūrologinio pobūdžio problema pateikiama kaip eilinis ūkinis uždavinys, todėl **idėja atlikti Atgimimo aikštės urbanistinės plėtros galimybių studiją iš principo yra teisinga**. Svarbu kaip identifikuojama pagrindinė problema, formuluojami tikslai ir uždaviniai, nes reikia atsakyti į klausimą – pokario metais įvykę urbanistinės struktūros pasikeitimai³ yra deformacija ar naujos kokybės pradžia? Recenzentų nuomonė – tik atsakius į šį klausimą būtų galima pradėti visus kitus veiksmus, t.y. rengti teritorijų planavimo dokumentus ir formuoti sklypus.

2014 metais Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos užsakymu pradėta rengti GS, kurios vienas iš pagrindinių uždavinių - **Išanalizuoti galimybes įgyvendinti Klaipėdos m. savivaldybės tarybos 2000 m. liepos 5 d. sprendimu Nr. 64 patvirtinto Atgimimo aikštės detaliojo plano sprendinius**. Tokia formuluotė labiau skamba kaip reikalavimas pateisinti įvykusius politinius sprendimus, negu norą išsiaiškinti esmines problemas.

Viešųjų pirkimų konkursą rengti GS laimėjo UAB „Eurointegracijos projektai“, t.y. įmonė, kuri specializuojasi projektų vadybos ir administravimo konsultacijų bei strateginio valdymo srityse⁴. Rengiant GS bendradarbiaujama su UAB „Pilis“, kuri specializuojasi architektūrinio projektavimo srityje, bei minėto 2000 m. patvirtinto teritorijos detalaus plano autoriumi architektu Edmundu Andrijausku. Tarp GS rengėjų nėra mokslininkų.

¹ Atgimimo aikštės ir gretimųjų teritorijos atnaujinimo galimybių studiją rengia UAB „Eurointegracijos projektai“ (bendradarbiaujant su projektavimo įmone UAB „Pilis“: R. Staševičiūtė, G. Antanaitytė, G. Eidukevičienė) pagal 2014 m. birželio 1 d. sutartį su Klaipėdos miesto savivaldybės administracija.

² Architektas Edmundas Andrijauskas aiškino, kad **aikštė yra užprogramuota būti neįreikiama, nes ji yra per didelė**, o atstumai tarp pastatų – per ilgi. Jis įvardijo, jog Atgimimo aikštės plotas yra 2,3 hektaro, o, pavyzdžiui, Teatro aikštės – vos 0,6 hektaro. „Jau prieš 15 metų siūlėme ir dabar siūlome atstatyti nedidelį kvartalą aikštėje prie Danės ir Manto gatvių sankryžos. Tokiu būdu aikštės plotas sumažės, ji natūraliai taps jaukesnė. Atstatytuose istoriniuose pastatuose galėtų įsikurti savivaldos institucijos“, - siūlė E. Andrijauskas.

V. Spurytė. „Klaipėdiečiai Atgimimo aikštėje nori ir parko, ir pastatų“. Kauno diena. 2013-04-17

³ Pakeistas gatvių tinklas, buvusio kvartalo vietoje formuota aikštė, nugriautas seniausios rytų Europoje gaisrinės pastatas, pastatyti aukštybiniai pastatai ir t.t.

⁴ UAB „Eurointegracijos projektai“ daugiausia specializuojasi viešojo sektoriaus įstaigų konsultacijų veikloje. Įmonės paslaugomis naudojasi savivaldybės, ministerijos, ligoninės, švietimo, socialinių paslaugų įstaigos ir įvairios ne pelno siekiančios organizacijos. Įmonė rengia plačios apimties kompleksines galimybių studijas, atlieka plačios apimties tyrimus. Įmonė turi patirties rengiant plačios apimties turizmo, verslo plėtros, įvaizdžio, transporto, sporto, laisvalaikio, švietimo, kultūros ir kitų sričių galimybių studijas.
http://eip.lt/article_post/projektu-rengimas-viesajam-sektoriui

GS yra gera galimybė išsiaiškinti probleminius dalykus, susijusius su Atgimimo aikšte. Iki šiol dominavo aiškiai išreikštas tikslas atstatyti kelis istorinio kvartalo pastatus, tačiau pastaruoju metu vykusiose diskusijose Atgimimo aikštės tema, šios pozicijos argumentų nenuoseklumas rodė, kad buvęs istorinis užstatymas yra ne TIKSLAS, o PRETEKSTAS statyti naujos stilistikos ir paskirties objektus aikštėje. Teiginys, kad reikia atstatyti istorinį kvartalą nei miesto bendruomenei, nei specialistams yra neįrodytas.

2. RECENZIJOS TIKSLAS, STRUKTŪRA

Recenzijoje komentuojamos šios Klaipėdos miesto Atgimimo aikštės raidos galimybių studijos dalys:

GALIMYBIŲ STUDIJS DALIS	TURINYS
I dalis. Analizė.	Įvadas 3. ANALIZĖ 3.1. Europos miestų patirties regeneruojant miestų centruose esančias analogiškas aikštes analizė (Aikščių hierarchija; Aikštės vaidmuo ir funkcijos; Aikštė ir transporto organizavimas, pervežimo politika; Šiuolaikinių aikščių pavyzdžiai; Grėsmės Europos aikštėms; Išvados) 3.2. Klaipėdos Atgimimo aikštės ir gretimybių istorinės raidos analizė (1650–1768; 1768–1945; nuo 1945 m.; Išvados) 3.3. Buvusių konkursų, studijų ir pan. medžiagos, susijusios su Atgimimo aikšte, surinkimas ir analizė (Teritorijų planavimo dokumentai; Konkursai; Akademiniai darbai; Apklausos ir diskusijos; Išvados) 3.4. Teritorijos vystymo galimybių (scenarijų) formavimas (Galimos teritorijos vystymo kryptys; Visuomenės įtraukimas į galimybių studijos rengimą) I dalies „Analizė“ išvados
II dalis. Atgimimo aikštės ir gretimybių regeneravimo variantai. Variantų vertinimas.	4. ATGIMIMO AIKŠTĖS IR GRETIMYBIŲ REGENERAVIMO VARIANTAI 4.1. Koncepcijos įgyvendinimo stadija. Aiškinamasis raštas 4.2. Koncepcijos brėžiniai 4.3. Maketų nuotraukos 5. VARIANTŲ VERTINIMAS 5.1. Variantų vertinimo metodika 5.2. Miesto centrinės dalies urbanistinė analizė (Viešųjų erdvių struktūra; Erdvių, skirtų miesto renginiams, panaudojimas; Rekreacinių erdvių struktūra; Urbanistinė struktūra; Funkcinė struktūra; Eismo organizavimas; Kultūros paveldas; Išvados) 5.3. Variantų vertinimas urbanistiniu, tūriniu-erdviniu aspektu (Erdvių struktūros ir mastelio vertinimas; Transporto organizavimo vertinimas; Reikiamos infrastruktūros vertinimas) 5.4. Variantų vertinimas paveldo apsaugos aspektu 5.5. Variantų vertinimas teisiniu aspektu 5.6. Išvadinis variantų vertinimas

Pagrindinis recenzijos tikslas – duoti ekspertinį vertinimą: a) socialiniam užsakymui; b) pateiktai GS medžiagai. Išvestinis **recenzijos tikslas – ateičiai tiksliau apibrėžti GS žanrą, jo instrumentariją, pateikimo būdą ir vertinimo principus.**

Socialinis užsakymas yra pagrįstas privačia iniciatyva, kurią iškėlė ir architektūros verslo atstovai – atstatyti buvusį užstatymą Atgimimo aikštės vietoje.

Be jokios argumentacijos šis teiginys įtvirtintas pagrindiniuose miesto teritorijų planavimo dokumentuose – bendrajame plane, viešųjų erdvių spec. plane, Atgimimo aikštės detaliajame plane ir kt.

BENDROJI DALIS

3. KLAIPĖDOS ATGIMIMO AIKŠTĖS IR GRETIMYBIŲ RAIDOS GALIMYBIŲ STUDIJOS (TOLIAU GS) PARENGIMO PASLAUGŲ PIRKIMO SUPAPRASTINTO ATVIRO KONKURSO BŪDU SĄLYGŲ⁵ APRAŠAS (TOLIAU SĄLYGOS).

Studijos objektas: *Klaipėdos miesto Atgimimo aikštė. Ši erdvė, esanti pačiame Klaipėdos miesto centre, neatitinka reprezentacinėms erdvėms keliamų reikalavimų. Prieš keliolika metų buvo parengta teritorijos, kurioje yra Atgimimo aikštė, raidos programa ir patvirtintas detalusis planas, tačiau per šį laikotarpį detaliojo plano sprendiniai Atgimimo aikštės atžvilgiu įgyvendinti nebuvo. Klaipėdos miesto savivaldybės 2013-2020 metų strateginiame plėtros plane, patvirtintame 2013 m. balandžio 26 d., yra numatytas siekis atnaujinti Atgimimo aikštės teritoriją.*

Studijos tikslas: *pateikti optimaliausią, ekonominiais paskaičiavimais ir ekspertų vertinimu pagrįstą, pasiūlymą dėl Atgimimo aikštės ir gretimybių regeneravimo.*

Studijos uždaviniai:

1. *Išanalizuoti Europos miestų patirtį regeneruojant miestų centruose esančias analogiškas aikštes ir pateikti išvadą dėl Klaipėdos miestui tinkamiausių gerosios patirties pavyzdžių;*

2. *Išanalizuoti galimybes įgyvendinti Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos 2000 m. liepos 5 d. sprendimu Nr. 64 patvirtinto detaliojo plano (toliau tekste – patvirtintas detalusis planas) sprendinius, įvertinus esamą situaciją Atgimimo aikštėje ir gretimybėse.*

3. *Išanalizuoti galimybes ir pateikti bent tris Atgimimo aikštės ir gretimų teritorijų regeneravimo pasiūlymus (vienas iš jų turi būti parengtas pagal patvirtinto detaliojo plano sprendinius) su sprendinių įgyvendinimo programomis kiekvienam.*

4. *Suorganizuoti bent keturis viešus pasiūlymų aptarimus miesto bendruomenei.*

5. *Pateikti išvadą dėl optimaliausių Atgimimo aikštės ir gretimybių regeneravimo sprendinių ir jų įgyvendinimo programos.*

Laikiami rezultatai: *parengus Atgimimo aikštės ir gretimybių raidos galimybių studiją, bus pasiūlytas optimalus, šiuolaikinius miesto gyventojų poreikius atitinkantis variantas ir jo sprendinių įgyvendinimo programa, kuri vėliau bus įgyvendinama naudojant savivaldybės, tarptautinių fondų ir kitas lėšas.*

Ištrauka iš konkurso sąlygų aprašo

Šiame skyriuje aptariamos nagrinėjamos galimybių raidos studijos rengimo paslaugos pirkimo konkurso sąlygų aprašo su priedais nuostatos. Įvertinami tie išdėstyti teiginiai, kurie galėjo lemti tolimesnę paslaugos teikimo kokybę. **Galimybių studijos parengimo paslaugų pirkimo konkursiniu būdu sąlygų aprašas:**

- Nurodyta jog reikalavimai tiekėjo siūlomų urbanistikos srities specialistų kvalifikacijai yra išsilavinimas, teritorijų planuotojo kvalifikaciją įrodantis dokumentas, darbo patirtis, bei vadovavimo bent vienam panašiam projektui faktas. Įrodymas apie tinkamą specialisto kvalifikaciją yra *sėkmingai parengtas detalusis planas, reiškiantis, kad darbai buvo priimti užsakovo kaip tinkami ir detalusis planas buvo patvirtintas institucijų, kurios turi teisę tokius dokumentus tvirtinti, sprendimais (40.3 p.).* Tačiau pats šios galimybių studijos rengimo poreikis rodo kad parengtas detalusis planas negali būti traktuojamas kaip sėkmingas, kai nėra iš esmės realizuojamas, o peržiūrimas iš naujo, tam skiriant papildomas savivaldybės lėšas. **Tokiu atveju Atgimimo aikštės detalaus plano autoriai neturėtų būti traktuojami kaip turintys tinkamą specialisto kvalifikaciją rengti šią studiją.**
- Nurodyta jog paslaugų teikimo pasiūlymai bus vertinami ekspertiniu būdu (tai pakankamai išsamiai aprašyta sąlygų 3 priede). Tačiau nenurodyti reikalavimai šių ekspertų kvalifikacijai.

⁵ PATVIRTINTA: Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2014 m. balandžio 17 d. įsakymu Nr. AD1-1176

Galimybių studijos parengimo paslaugų techninė specifikacija (3 priedas):

- Studijos objekto apibūdinime sakoma, jog Atgimimo aikštės erdvė, esanti Klaipėdos miesto centre, *neatitinka reprezentacinėms erdvėms keliamų reikalavimų* (1 skyrius). Tačiau nepaaiškinama, kokie yra šie reikalavimai ir kodėl ji jų neatitinka. Tai vienintelė vieta sąlygų apraše, kurią galima traktuoti kaip problemos įvardinimą. Atskiros, aiškesnės formuluotės nepateikta. Toks neapibrėžtumas užduoties etape rodo, jog miesto valdžia negeba formuluoti pačios problemos ir tuo pačiu nesupranta galimybių studijos lygmens. Tai perkeliama rengėjams, o tolimesnė galimybių studijos eiga priklauso tiesiog nuo rengėjų kompetencijos. Kitaip tariant formalus požiūris į problemą, jos nesupratimas, negali duoti aiškaus atsakymo. Suponuojama tai ta pati situacija, kurioje miestas yra dabar, kai turėdamas patvirtintą formalų dokumentą - šios teritorijos raidos koncepciją ir detalų planą, neturi visuomenės palaikymo ir politinės valios tai įgyvendinti.
- Pirkimo objekto apibūdinime nurodyta, kad turi būti nagrinėjami aikštės su gretimybėmis *regeneravimo variantai* (1 skyrius) (dar kitur specifikacijoje jie vadinami *pasiūlymais*). *Regeneracijos* sąvoka apima *sunykusio statinio arba jo dalių atnaujinimą, atstatymą pagal išlikusį fragmentą*⁶. Taigi lieka nesuprantama – regeneruojamas objektas yra kvartalas ar aikštė? Tarpiniai sprendiniai negalėtų vadintis regeneravimu. Šiuo atveju regeneracijos sąvoka apriboja alternatyvių variantų paiešką.
- Sąvokos “variantai” naudojimas dar kartą parodo jog nėra įvardinta problema (“kas yra negerai”). Pateikiama nuostata, kad vienas iš nagrinėjamų variantų turi atitikti galiojančio teritorijos detalaus plano sprendinius. Nurodytas galimybių studijos rezultatas (1 skyrius) tokiu atveju gali būti ir trys detalaus plano realizavimo variantai, juos skirtingai detalizuojant. Ne veltui studijos rengėjai kaip svarstytinus variantus ėmė traktuoti viešojoje erdvėje egzistuojančius skirtingų autorių rengtus pasiūlymus (tai plačiau aptariama kitose šios recenzijos dalyse). Šioje vietoje reikėtų formuluoti ne variantus, bet alternatyvas – t.y. iš principo skirtingus urbanistinius teiginius iliustruojančius siūlymus (kvartalas ar erdvė; atstatymas ar naujos kokybės urbanistinis kompleksas). Šis siūlymas kartu su galimybių studijos tikslais, uždaviniais ir sampratomis plačiau aptariami recenzijos 3-4 skyriuose.
- Specifikacijoje pateikti privalomi nurodymai studijos rengėjams jog *studijos variantų vertinimai turi būti parengti kvalifikuotų specialistų (pateikiant atitinkamus kvalifikacijos dokumentus) ir pagal visuotinai pripažintas metodikas (nurodant metodiką ir šaltinį)* (4 skyrius). Toks vieno svarbiausių studijos rengimo etapų traktavimas visiškai nesuprantamas. Kaip galima būti studijos rengėju ir tuo pačiu savo padarytą darbą vertinančiu kvalifikuotu specialistu (pastaba - kitur techninėje specifikacijoje minimi studiją vertinsiantys ekspertai). Akivaizdu jog tokio objekto galimybių studijos rengimo metodika, problemos formulavimas ir alternatyvų vertinimas turi būti atliktas bent dviejų su rengėjais ir užsakovais nesusijusių institucijų (pageidautina - mokslo institucijų ar bent jau mokslinį laipsnį turinčių srities specialistų). Ir tik šios vertinimų išvados kartu su GS turi būti teikiamos miesto savivaldybės tarybai, su jomis supažindinama ir miesto visuomenė.
- Aspektai, kuriais turės būti vertinama galimybių studija (Urbanistinis (tūrinis-erdvinis); paveldo apsaugos; teisinis; ekonominis; laiko) yra traktuojami kaip lygiaverčiai. Tačiau akivaizdu, jog argumentų lygmuo, vertinamos medžiagos apimtis ir detalumo lygis, reikalingi kiekvieno aspekto įvertinimui, yra visiškai skirtingi. Pagal argumentų lygmenį (taigi ir sprendimo lygmenį) jie turėtų būti: a) urbanistinis, b) paveldo c) teisinis, d) ekonominis ir laiko. Specifikacijoje nurodoma, jog tokia sprendinių įgyvendinimo programa turi vienodai apimti visus nagrinėjamus variantus.

⁶ Tarptautinių žodžių žodynas

Vadinasi aspektų dauguma gali tiesiogiai įtakoti sprendimą. Užtenka pasiūlymą įvertinti teisiniu, ekonominiu ir laiko aspektams skiriant aukštesnius balus ir tai lems miesto atstovų apsisprendimą, išvengiant gilesnės argumentacijos dėl urbanistinio ir paveldo aspektų.

4. GS GALIOJANČIŲ TEISĖS AKTŲ IR TERITORIJŲ PLANAVIMO DOKUMENTŲ KONTEKSTE

Pagal tuo metu galiojančią praktiką visi galiojantys DP automatiškai „perkeliami“ į bendrojo plano (toliau BP) sprendinius, todėl nieko keisto, kad miesto BP komentuojami atskiri sklypai. Iš esmės tai yra ydinga praktika nes BP praranda strategiškumą, t.y. tampa panašus į detalų planą. Atgimimo aikštės užstatymo idėja užfiksuota Klaipėdos miesto bendrojo plano⁷ grafinėje dalyje, nors tekstiniuose sprendiniuose (7 skyrius. Kultūros paveldo dalies sprendiniai) apie tai nekalbama.

Dirbant su kultūros paveldo objektais (šiuo konkrečiu atveju paveldo objektas yra *vietovė*), norint išvengti klaidų ir gauti kokybišką bei profesionalų sprendimą, turėtų būti laikomasi veiksmų eiliškumo:

- 1) **Kultūros paveldo objektams turėtų būti nustatytos vertingosios savybės** (Klaipėdos miesto istorinė dalis vad. Naujamiesčiu, unikalus kodas 22012);
- 2) **Atliekama plėtros galimybių studija** – modeliuojamas galimas objekto formavimas/vystymas;
- 3) **Reglamentuojami sprendiniai** (detalūs planai ir t.t.).

Klaipėdos Atgimimo aikštės atveju veiksmai vyko atvirkštine tvarka. Pradžioje buvo parengtas detalusis planas (vadovas E. Andrijauskas, patvirtintas 2000-07-05). Vėliau, lygiagrečiai vienas kitam, buvo rengiami keli dokumentai – Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialusis planas (patvirtintas 2012-03-27), nustatytos vertingosios savybės (KPD vertinimo tarybos aktas 2014-05-20) ir Klaipėdos miesto viešojo naudojimo erdvių miesto istorinėje dalyje (U16) detalusis planas (patvirtintas 2014-11-28).

Tampa nebeaišku, koks vaidmuo tenka galimybių studijai – ar tik iliustruoti detaliojo plano sprendinius, ar vis dar galima paneigti naujai patvirtintą detalų planą?

5. GS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI. SAMPRATA, STRUKTŪRA, PATEIKIMO BŪDAS, EKSPERTINIS VERTINIMAS

GS užduotyje⁸ teigiama, kad „*Galimybių studija – dokumentas, aprašantis numatyto įgyvendinti projekto analizę pagal iš anksto nustatytus kriterijus ir pagrindžiantis optimalaus (geriausio) projekto įgyvendinimo varianto parinkimą*“. Ten pat nurodomas konkretus numatytas įgyvendinti projektas - **Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos 2000 m. liepos 5 d. sprendimu Nr. 64 patvirtintas detalusis planas (2 uždavinys pagal sąlygas).**

Tai reiškia, kad GS traktuojama detaliojo plano kaip investicinio projekto realizaciniu mechanizmu. Tuo tarpu toje pačioje užduotyje nurodoma, kad GS **objektas yra Atgimimo aikštės erdvė**. Tokiu būdu kyla neapibrėžtumas, nes tampa nebeaišku ar GS yra investicinio projekto realizacinis mechanizmas pagal finansinės naudos kriterijų, ar urbanistinės plėtros modeliavimo, t.y. optimalių aikštės fizinių gabaritų ir proporcijų paieška.

⁷ Klaipėdos miesto savivaldybės taryba, sprendimas dėl Klaipėdos miesto bendrojo plano patvirtinimo 2007 m. balandžio 5 d. Nr. T2-110

⁸ Užduotimi vadinama Klaipėdos miesto Atgimimo aikštės ir gretimųjų raidos galimybių studijos parengimo paslaugų techninė specifikacija.

Bet kuriuo atveju GS turi turėti mokslo darbo elementus, kitaip tai tėra elementari buitinio lygio paslauga, o ne rimta analitinė studija. Mokslo darbą nuo kitų kūrybos/veiklos rūšių galima skirti pagal šiuos kriterijus: 1) metodologinis nuoseklumas, 2) kritinis reflektyvumas, 3) sąsaja su mokslininkų bendruomenės kuriamu diskursu.

Galimybių studijų žanras bendroje teritorijų planavimo/urbanistinio ir architektūrinio projektavimo sistemoje yra neidentifikuotas, t.y. nėra jokių konkrečių reikalavimų GS struktūrai, pateikimo būdai, vertinimui, aprobavimo pobūdžiui ir t.t. Todėl **Klaipėdos miesto Atgimimo aikštės ir gretimųjų raidos galimybių studijos recenzija yra būtinas GS kokybės indikatorius.** Tokių recenzijų turėtų būti keletas.

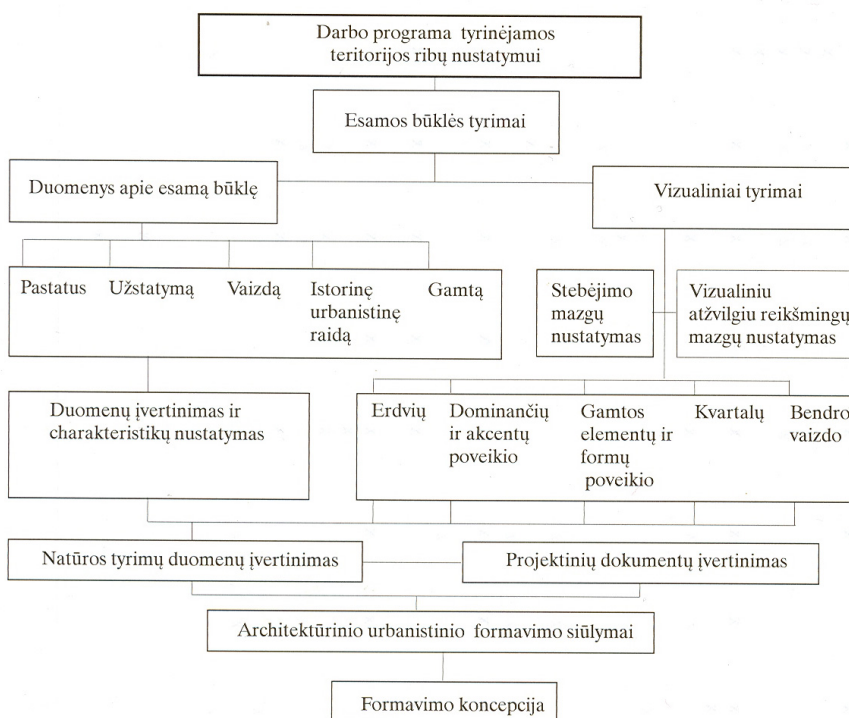
6. GS RENGIMO PRINCIPAI IR METODIKA

Pagal bendrą GS sampratą, egzistuojančią europinėje miestų planavimo tradicijoje kokybiškos GS būtina sąlyga - sąsajos su kultūrinės bendruomenės diskursu ir mokslinio diskurso bendruomene (tiek Lietuvos, tiek pasaulio). Tai reiškia, kad egzistuoja tam tikri reikalavimai GS žanrui, kurių privalu laikytis: 1) argumentuota tyrimo metodika ir jos taikymas, 2) teorinis koncepcijos formulavimas, 3) empirinių tyrimų rezultatai, 4) filosofinių, bendrųjų teorinių ar metodologinių problemų analizė.

Tokio darbo metodinio algoritmo pavyzdys:

Priedėlis 2

DARBO VYKDYMO SCHEMA

Prof. A.Miškinio rekomenduojamas architektūrinių-urbanistinių tyrimų algoritmas

GS rengėjai argumentuotos tyrimo metodikos nepateikia, todėl jų pagrindiniai teiginiai yra neįrodyti.

7. ANALOGŲ IR ŠALTINIŲ STUDIJA

Analogų ir šaltinių studija apima Galimybių studijoje iškeltą uždavinį: „*Išanalizuoti Europos miestų patirtį, regeneruojant miestų centruose esančias analogiškas aikštes ir pateikti išvadas dėl Klaipėdos miestui tinkamiausių gerosios patirties pavyzdžių*“. Tokia formuluotė įpareigoja pateikti visą spektrą galimybių miestų centruose esančioms pagrindinėms aikštėms, jų formavimui, tačiau pateikta medžiaga neatspindi net dalies to kas nusakyma GS uždavinyje.

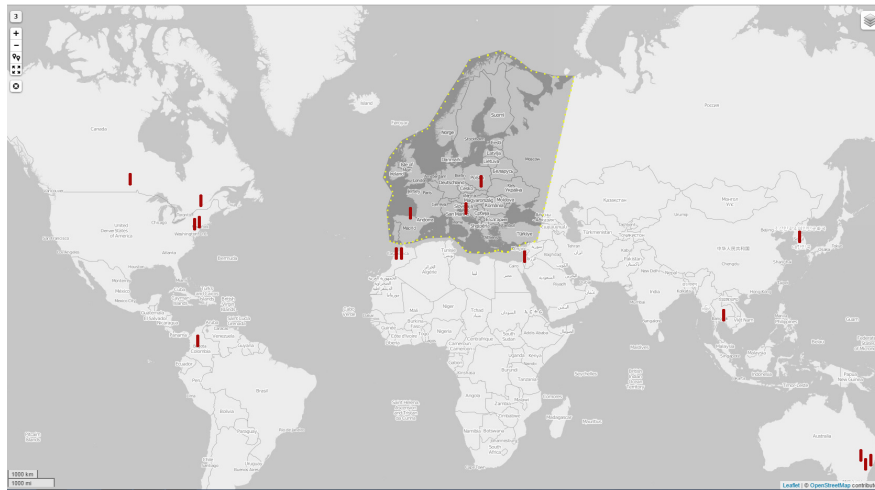
Visa analitinė medžiaga remiasi Europos aikštei skirtos konferencijos elektroniniu puslapiu. Tačiau naudojamas ne visa konferencijos medžiaga, kurios apimtis yra labai solidi, o tik konferencijos santrauka elektroniniame puslapyje, kuri neatspindi visos realios centrinės dalyse esančių aikščių problematikos lauko. Konferencijos puslapyje pateikti aikščių klausimai įvairiais aspektais, tačiau nėra tiesiogiai susiję su aikštėmis centrinės miestų dalyse už senamiesčio ribų. Pateikti pavyzdžiai yra aktualūs bendrąja prasme, bet jie nesusiję su Atgimimo aikšte vien dėl to, kad parinktos aikštės yra arba senamiestyje (kur galioja visai kiti dėsniai), arba priemiesčiuose, arba miesto statusas neatitinka Klaipėdos miesto rango.

Poskyryje 3.1.1. *aikščių hierarchijos* klausimas aptartas labai siaurai; hierarchija – funkciniu – panaudojimo požiūriu demonstruoja ribotą supratimą apie pačią aikštę, jau vien todėl, kad aikščių hierarchija gali būti ne tik pagal funkcinį kriterijų, bet taip pat pagal lokacinį, tipologinį, struktūrinį, morfologinį, ir t.t. Bet net ir pateikta ribota aikščių hierarchijos samprata nėra grindžiama tai atspindinčiais pavyzdžiais. O aikštę formuojančio užstatymo skirstymas į 3 tipus klaidina ne tik pačius galimybių studijos autorius, bet ir visuomenę. Teoriniame aikštės aiškinimo kontekste prioritetą teikiant moksliniams darbams, aikštės nėra skirstomos į minimus 3 tipus, o jeigu taip ir būtų galimybių studijos autoriai turi pateikti šaltinio nuorodą su urbanistiniais principais, metodika, antraip tai yra neteisėtai pasisavinta (nuplagijuota) informacija.

Poskyryje 3.1.2. *aikštės vaidmuo ir funkcijos* nėra orientuoti į Klaipėdos aikštės atvejį, o kalbama labai abstrakčiai, bendromis teorijomis (apie srautų susikirtimus, apie renginių organizavimą ir pan.), tačiau net neužsimenama apie Klaipėdos aikštės vaidmenį miesto mastu, kokia tai aikštė, kokio pobūdžio renginiams ji galėtų būti daugiau orientuota (miesto šventėms ar pan.), koks žmonių skaičius ir pan. Tam reikėtų tikslios informacijos apie kitas aikštes, pagrindinius aikščių parametrus plotį, ilgį, proporcijas su išklotinėmis ir pan. Turėtų atsirasti tam tikras palyginimas, kuriame būtų pateiktas ir Klaipėdos aikštės atvejis.

Poskyryje 3.1.3. *aikštė ir transporto organizavimas, pervežimo politika* pateikiami pavyzdžiai iš JAV, o tai prieštarauja išsakytam galimybių studijos uždaviniui – Europos aikščių patirtis. Transporto klausimus viešosiose erdvėse Europoje yra nagrinėjęs danų architektas Jan Gehl, kuris savo metodiniuose pavyzdžiuose pateikia daug pavyzdžių iš Europos miestų centrinių dalių tame tarpe ir centrinių aikščių.

Poskyryje 3.1.4. *šiuolaikinių aikščių pavyzdžiai* neatitinka išsakyto galimybių studijos uždavinio – Europos aikščių patirtis. Iš pateiktų 16 pavyzdžių 13 iš jų yra ne Europoje, 3 – Europoje, ir jeigu laikyti privalumu bendrakultūrinį regioną, tai Bilbao miestas Ispanijoje taip pat atkristų. Todėl lieka tik 2 pavyzdžiai. Bet to galimybių studijos autoriai apsibrėžę tyrimo lauką, kad nagrinėja tik centrinės aikštes, o pavyzdžiuose pateikti sprendimai yra: privačiame sklype, universitetinių miestelių aikštės su bibliotekomis ir be jų, senamiesčio aikštės, aikštės prie prekybos centrų priemiesčiuose, skverai, aikštės tarp gyvenamųjų namų, ir pan. Tik 2 pavyzdžiai atitinka jų pasirinktam centrinės aikštės tipui, iš kurių vienas yra Kanadoje, o kitas Lenkijoje.

GS rengėjų pateiktų aikščių pavyzdžių dislokacija pasaulyje.
Išvada aiški – pateikti pavyzdžiai nesusiję su nagrinėjama problema.

Poskyryje 3.1.5. grėsmės Europos aikštėms nėra informacijos, kuri tiesiogiai sietųsi su Klaipėdos aikšte. Pateikti pavyzdžiai iliustruoja nepasiteisinusį aikščių mažinimo modelį, kai senamiesčių istorinėse aikštėse pastatyti žymių architektų pastatai. Beje, jų projektai inicijuoti vietinės valdžios aukojant vietos bendruomenės interesus.

Poskyryje 3.1.6. pateiktos bendro pobūdžio išvados, kurios nėra orientuotos į Klaipėdos aikštę ir visiškai neturi jokių sąsajų su Klaipėdos aikštės galimybėmis bei jos tolesne perspektyva miesto urbanistinėje struktūroje.

8. ATGIMIMO AIKŠTĖS ISTORINĖ RAIDA

Nors GS skyrius 3.2. „*Klaipėdos Atgimimo aikštės ir gretimųjų istorinės raidos analizė*“ skambiai pavadintas analize, bet iš esmės tai yra kompiliacinis tekstas, primenantis referatą, o ne sisteminį tyrimą. Iš visiems prieinamų ir seniai žinomų tekstų išrinkti statistiniai ir faktiniai duomenys, neturi jokio kokybinio vertinimo.

Išvadose pateikiamas fakto konstatavimas ir daugiau nieko. Pvz., neaišku ką veikti su GS rengėjų išvada Nr.1, kad „*teritorija pradėjo formuotis kaip šiaurinis priemiestis. Vėliau performuota į raveliną – gynybinį pylimą, apjuostą grioviu. Pirminė funkcija - gynybinė. Suformuotas gynybinis elementas – kaip sudedamoji pirminės miesto funkcijos, karinio miesto, dalis yra vertingiausias pirmo (1650-1768) etapo bruožas*“. Kyla klausimas - kaip tai susiję su dabartine Atgimimo aikštės problematika?

Palyginimui galima pakomentuoti istorikų grupės (K.Demereckas, V.Vaivada, V.Safronovas), kuriai vadovavo dr. V.Vaivada mokslo darbą „*Klaipėdos viešojo naudojimo erdvių miesto istorinėje dalyje (U16) istoriniai-urbanistiniai tyrimai*“ (I dalis, 2009 metai), kur pateikiamos išvados ir labai konkretūs (nors ir diskutuoti) pasiūlymai kaip toliau modeliuoti šios zonos urbanistinę plėtrą. Šiame mokslo darbe nurodytas ir solidus šaltinių sąrašas, tuo tarpu GS rengėjai visiškai nesivargina to daryti.

Kaip galima kalbėti apie kokybišką istorinės raidos analizę, jeigu GS rengėjai net neužsimena apie aukštybinius pastatus („K“ ir „D“ raidės primenantys pastatai) Atgimimo aikštėje? Šių pastatų atsiradimas istoriniame kontekste yra „lūžio taškas“ bendroje urbanistinėje sistemoje. To visiškai nepastebi GS rengėjai, toliau komentuojami senuosius miesto urbanistinius planus, bet „pamiršdami“ investicinio bumų periodo, t.y. ikikrizinio periodo modernistines idėjas.

Diskutuojama apie Biržos pastato atstatymo galimybę, bet visiškai neužsimenama apie buvusios gaisrinės pastato atstatymo (arba bent sukuriant ženklą-simbolį) galimybę. Tai yra itin svarbus aikštės kompozicijos elementas. Kas gali pasakyti – gal verta atstatyti buvusį

fontaną su gulbių skulptūromis, „Borusijos“ skulptūrą? O kaip elgtis su V.Vičiulio žuvimo vietos įprasminimu? Tokių klausimų begalės.

GS autoriai nekommentuoja ir etinių problemų, susijusių su žymių architektų kūryba – arch. V.Čekanausko Atgimimo aikštės projektas, A.Mikėno muzikinio teatro pastato projektas. Visi projektai realizuoti ir visus numatoma iš esmės rekonstruoti. Kaip elgtis su architekto G.Tiškaus viešbučio pastatu, kurio realizacija ir sukūrė dabartines problemas, nes iš esmės tai pakeitė visą urbanistinę struktūrą (pastatas pastatytas ant buv. M.Melnikaitės gatvės). Koks turėtų būti elgesio algoritmas, keičiant realizuotus žymių architektų projektus. Ko gero, šie projektai yra neaktualūs, bet jie yra gana profesionalūs⁹.

Išvada: šis skyrius yra mokslinio tyrimo imitacija, visiškai nesusijęs su nagrinėjama problema.

9. PROJEKTINIAI VARIANTAI AR PLĖTROS ALTERNATYVOS?

GS turėtų pateikti plėtros alternatyvas, o ne projektinius variantus. Visame veiklos procese yra sumaišytas darbų eiliškumas: **vertybių nustatymas - plėtros galimybių studija – reglamentavimas (detalusis planas)**. Dabar viskas vyksta atvirkščiai.

Visiškai nesuprantama, kodėl pasirinkti projektiniai variantai grafiškai pateikiami nurodant žemės paskirtis, kas labiau būdinga detaliojo (žemėtvarkinio) planavimo procesui, negu rimtai urbanistinės plėtros galimybių studijai.

10. ANALITINĖS-METODINĖS DALIES IŠVADOS

Analogų ir šaltinių studijoje **nėra išskirti urbanistinių sprendimų privalomieji kriterijai** aikštei, kas iš tikrųjų padėtų pamatus tolimesniam aikštės tyrimui ir jos traktavimui mieste. Tai rodo aiškos metodikos nebuvimą.

Nėra aptartas aikštės charakteris, morfologinės struktūros kompozicinės galimybės, funkcinis turinys ir jo sąsajos su aikštės gretimybėmis – prerimetru veikiančiais objektais. Pagal Europos aikščių funkcinius prioritetus projektuojamoms aikštėms rekomenduojama aikštės dydį sieti (ar bent jau patikrinti struktūriškai „sukirptą“ aikštės dydį) su žmonių kiekiu aikštėje, su vietos bendruomenės žmonių skaičiumi. Tačiau prie šio teiginio net nepriartėta.

⁹ Tai nėra tik retoriniai klausimai. Su tokiomis problemomis susidūrė kauniečiai, rengdami Sąjungos aikštės Vilijampolėje projektą, nes iškilo klausimas – ką veikti su arch. G.Baravyko ir arch. V.Vieliaus suprojektuoto memorialo liekanomis? Konkursas projekto idėjai parinkti vyko 2014-09-22 – 2014-12-30.

Aikštėms nagrinėti praktiniame kontekste yra svarbus dislokacijos arba tiesiog aikštės vietos kriterijus ne tik pačiame mieste, tačiau ir bendrame kultūriniame regione. Šiuo atveju jis yra ignoruojamas.

11. ATGIMIMO AIKŠTĖS VERTINGOSIOS SAVYBĖS

KPD pirmoji Kultūros paveldo vertinimo taryba 2014-05-20 savo aktu Nr. KPD-RM-2115 nustatė, kad Atgimimo aikštė ir aplinkinė teritorija yra „**Pakitusios, nesusiformavusios urbanistinės struktūros**“ (lapas 35). Joje yra du nekilnojamo Kultūros paveldo objektai – Klaipėdos Rotušė (reg. Nr. 1179), ir Biržos tiltas (reg. Nr. 2808).

Nustatyta, kad šios teritorijos užstatymas nėra vertingoji savybė (lapas 13), taip pat jog aplinkinio užstatymo gatvių išklotinės (išskyrus Klaipėdos Rotušę) nėra vertingos (lapas 25).

Toks vertingųjų savybių nustatymo pobūdis identifikuoja bendrą situaciją Lietuvoje, nes analogiškai kyla komplikacijų nustatant ir kitų didžiųjų miestų pagrindinių aikščių vertingasias savybes¹⁰. Statistiškai registruojami atskiri vertingi elementai, bet bendro visos urbanistinės struktūros vertinimo nėra.

Klaipėdos atveju net nekommentuojami „K“ ir „D“ pastatai. Tai yra nelogiška.

12. ATGIMIMO AIKŠTĖS ESAMOS PADĖTIES ANALIZĖ (ERDVINIAI PARAMETRAI, PROPORCIJOS, FORMANTAI). AIKŠTĖS FIZINIO DYDŽIO ARGUMENTAVIMAS

Atgimimo aikštės esamos padėties analizė neatlikta. Neatlikta statistinių duomenų ir kompozicinių principų analizė. Todėl ir **nėra tikro atsakymo į klausimą – kas yra negerai ir kodėl reikia statyti pastatus aikštėje?** Kodėl reikia mažinti aikštės gabaritus? GS sukonstruota remiantis išankstine prielaida, kad Atgimimo aikštė yra per didelė. Jokių kriterijų, įrodančių šią tezę nėra.

Kalbant apie galimybių studiją, kaip urbanistinės erdvinės struktūros raidos galimybes, pasigendama elementarios darbo metodikos: objekto (esamos padėties) analizės, padėties vertinimo išskiriant teigiamas ir neigiamas savybes, galimų principinių plėtros alternatyvų parinkimo ir jais pasiekiamų rezultatų apibūdinimo. Vietoj to yra siūlomi atsitiktiniai projekcinio lygio sprendiniai su konkrečia architektūrine išraiška ir estetika, neapibendrinant jų kaip galimų principinių raidos variantų.

Būtiną nagrinėjamo objekto – Atgimimo aikštės kaip urbanistinės erdvės vertinimas miesto centro urbanistinės struktūros kontekste. Pirmiausia reikia atsakyti ar nagrinėjama erdvė yra būtina, sudėtinė, organiška urbanistinės struktūros dalis, ar tai yra destrukcija, pasekmė ir galima formuoti naują kvartalą ar taškinį užstatymą.

Darbe pasigendama platesnio kompleksinio aikštės erdvės problematikos suvokimo. Kalbama tik apie nominalią aikštės erdvę. **Nenagrinėjami aikštės erdvės formantai, ją supantys vertikalūs užstatymo elementai, bei svarbūs visuomeniniai pastatai, kurie sudaro bendrą šios centro dalies urbanistinę kompoziciją. Nėra matoma šių elementų visuma, kuri šiandien yra akivaizdus vizualinis miesto centro identitetas.**

Nepagrįstai apsiribojama abstrakčiomis kategorijomis: aikštė per didelė, nesutvarkyta ir pan. Norint įvertinti aikštės dydį yra būtina pateikti erdvės kiekybinius ir kokybinius parametrus, bei išanalizuoti jų darną su centro urbanistinių struktūrų kompozicija. Tinkamas palyginimas, pirmiausia su Lietuvos miestų aikštėmis, suteiktą argumentuotą galimybę vertinti aikštės dydį. To darbe ir pasigendama.

¹⁰ Pvz., Lukiškių aikštės vertingosiomis savybėmis įvardinami elementai (suolai, šviestuvai, medžiai) bet visiškai nekommentuojama urbanistinė-kompozicinė ašis Profsajungų rūmai-Šv. Jokūbo ir Pilypo bažnyčia, aikštės konfigūracija plane, erdviniai formantai, proporcijos ir t.t.

Galimybių studijos darbo teiginių ir rezultatų vertinimui labai svarbus yra erdvės kokybės kriterijus. **Darbe nėra įvardijami erdvės kokybės parametrai, kurių pagrindu galima būtų lyginti ir vertinti siūlomus raidos variantus.** Tam yra būtini atitinkami darbiniai instrumentai: išsklotinės, pjūviai, vizualinių ryšių schemas ir vaizdai, bei urbanistinės struktūros maketas (M 1:200, be architektūrinės išraiškos, leidžiantis suvokti erdvių parametrus ir jų santykį su užstatymu). Pateiktas tinkamo mastelio maketas, tačiau jo atlikimo maniera daugiau išryškina siūlomo užstatymo architektūrą, nei atskleidžia erdvinę užstatymo struktūrą. Kitos priemonės pateiktos labai fragmentiškai.

Tinkamai artikuliuotų ir pagrįstų teiginių nebūvimas eliminuoja galimybę objektyviai vertinti siūlomus teiginius, nes jų kokybė nėra identifikuojama.

13. GS PAVELDO APSAUGOS ASPEKTU

GS paveldosaugos aspektu komentuoja Atgimimo aikštės detalaus plano autorius ir pagrindinis „buvusių pastatų atstatymo“ iniciatorius architektas E.Andrijauskas. Skyriuje 5.4. „*Variantų vertinimas paveldo apsaugos aspektu*“ dėstymas vyksta pagal tokią logiką:

- Konstatuojama, kad buvusi urbanistinė struktūra, buvęs užstatymas, ir gatvių tinklas sunaikinti.
- Pateikiami svarbiausi istoriniai faktai, susiję su Atgimimo aikštės ir gretimybių urbanistine plėtra. Atkreipiamas dėmesys į faktą, kad „*atlaisvinta nuo gynybinių įtvirtinimų teritorija tapo prestižinių pastatų – Birža, Rotušė, Magistratas ir judriausios gatvės (Biržos g.) ir prabangaus Biržos tilto vieta*“.
- Pateikiamas nagrinėjamų teritorijų teisinis statusas paveldosaugos aspektu¹¹.
- Pateikiamas GS sprendinių galimas poveikis paveldo teritorijoms ir objektams.

Minėtame Kultūros paveldo vertinimo tarybos 2014-05-20 akte nustatyta, kad vertinga yra Biržos pastato vieta Danės krantinėje prie Biržos tilto¹². Taip pat laikoma vertinga Danės upės kranto ribojančio Naujamiestį iš pietryčių pusės linija – „gamtinis elementas“. Tokia traktuotė yra labai nekonkreči, nes neaišku – **reikia atstatyti Biržos pastatą ar ne? Ar buvusio reikšmingo užstatymo (Biržos pastatas) vertinga vieta yra pakankamas argumentas kalbėti apie buvusio užstatymo atstatymą?**

Taip pat neaišku, kaip suprasti teiginį, kad vertingas ne tik „gamtinis elementas“, bet ir „kultūrinis sluoksnius“. Visiškai neaišku kokie turėtų būti veiksmai šioje situacijoje. Tai reiškia, kad be atsakymų į šiuos klausimus bet kokie projektavimo veiksmai neleistini.

Nepaisant visos eilės paveldosauginių dokumentų, galima konstatuoti, kad Atgimimo aikštės urbanistinė plėtra paveldosaugos aspektu yra neregamentuota, todėl realizuojat galiojantį detalų planą, pasekmės neprognazuojamos. Nepaisant to, E.Andrijauskas teigia, kad nors „Atgimimo aikštės pertvarkymas urbanistiniu požiūriu nėra reglamentuotas visi galimybių studijos sprendiniai šiuo aspektu yra priimtini“. Paprasčiau

¹¹ Galimybių studijos apimtyje planuojama teritorija yra Klaipėdos istorinėje dalyje (unikalus Kultūros registro kodas - 22012). Gretimybėje yra Klaipėdos senjojo miesto vieta su priemiesčiais (unikalus Kultūros registro kodas - 27077), bei Klaipėdos Rotušės pastatas (unikalus Kultūros registro kodas - 1179). Klaipėdos istorinei daliai, vadinamai Naujamiesčiu. KPD pirmoji Kultūros paveldo vertinimo taryba 2014-05-20 savo aktu Nr. KPD-RM-2115 patikslino duomenis apie šios miesto dalies vertybes. Vertinime nustatyta, kad Atgimimo aikštė ir aplinkinė teritorija yra „Pakitusios, nesusiformavusios urbanistinės struktūros“ (lapas 35). Joje yra du nekilnojamo Kultūros paveldo objektai – Klaipėdos Rotušė (reg. Nr. 1179), ir Biržos tiltas (reg. Nr. 2808). Taip pat nustatyta, kad šios teritorijos užstatymas nėra vertingoji savybė (lapas 13). Be to nustatyta, kad aplinkinio užstatymo gatvių išsklotinės (išskyrus Klaipėdos Rotušę) nėra vertingos (lapas 25).

¹² „Vietovėi reikšmingo buvusio užstatymo ar jo dalių vieta“ (7.2.1.6 punktas).

pasakius, galima daryti bet ką, nes paveldo objektų¹³ teisinis statusas neapibrėžia jokių apribojimų, reikalavimų, rekomendacijų ir pan.

Variantas	Vertinimas paveldosaugos aspektu (pagal E.Andrijauską) ir recenzentų komentaras
A VARIANTAS. Paruoštas pagal galiojančio detalaus plano sprendinius, bei numatant Biržos pastato atstatymą.	Vertinimas pagal E.Andrijauską: 1. Pailgas kvartalėlis tarp atstatomos Biržos gatvės ir H. Manto gatvės dėl savo nebūdingų šiai miesto daliai proporcijų yra mažiau motyvuotas paminklotvarkiniu požiūriu. 2. Užstatymo visuose kvartaluose aukštingumas 3-4 aukštai atitinka šios miesto dalies autentišką užstatymą ir yra priimtinas. 3. Užstatymo morfotipas ir architektūrinė išraiška kvartalų ribose gali kisti nuo pilno atstatymo iki modernios išraiškos. Biržos pastato atveju galimas tik atstatymas kaip jau minėta remiantis vietai reikšmingo buvusio užstatymo vertės nuostata. 4. Sprendinio realizacija numatanti atstatyti užstatymą prie Palangos gatvės blokuos Rotušės rytinio fasado apžvalgą iš aikštės ir H. Manto gatvės. Tačiau išsaugoma apžvalga iš Palangos gatvės išlieka, kaip natūrali šiam pastato fasadui. Realizavus šį užstatymo variantą – pirmiausia dėl Biržos pastato atstatymo, bus prarastas aikštės vizualinis ryšys su Senamiesčio Žvejų gatvės užstatymu. Paminklotvarkiniu požiūriu sprendinys nėra nepriimtinas ypač turint omenyje, kad yra numatytas „Salamander“ pastato atstatymas kairiajame Danės krante. Išvada: paminklotvarkiniu požiūriu pasiūlytas variantas yra priimtinas. Abejotinas, bet neatmestinas, kvartalėlio prie H. Manto gatvės atsiradimas. Recenzentų komentaras: Nors galutinė išvada teigiama, bet argumentuose yra visa eilė loginių prieštaraimų: 1. Nors sakoma, kad variantas paminklosauginiu požiūriu priimtinas, bet kartu teigiama, kad kvartalėlis prie Biržos-H.Manto gatvių yra mažiau motyvuotas paminklotvarkiniu požiūriu. Nepasakoma esmė – tai ne autentiškas kvartalas, o tik fragmentas (kažkodėl vadinamas <i>kvartalėliu</i>), apie kurį negalima kalbėti autentiško atstatymo kategorijomis. Pažeistas pagrindinis morfologinis principas – siūlomas nei namas, nei kvartalas, t.y. neteisingai traktuojami urbanistinės struktūros elementai. 2. Teiginys, kad „Užstatymo visuose kvartaluose aukštingumas 3-4 aukštai atitinka šios miesto dalies autentišką užstatymą ir yra priimtinas“ yra nelogiškas, nes naujo užstatymo aukštingumas nėra pagrindinė autentiškumo charakteristika. Tai yra būtina sąlyga, bet nepakankama. Autentiškumas yra susijęs su autentiška užstatymo linija, stilistika, autentiška forma, funkcija, statybinėmis technologijomis ir t.t. 3. Teigiama, kad „Užstatymo morfotipas ir architektūrinė išraiška kvartalų ribose gali kisti nuo pilno atstatymo iki modernios išraiškos“. Tai reiškia, kad kalbama apie naują architektūrą, kuri nesusijusi su aikštės detaliojo plano pagrindine idėja – autentišku buvusio užstatymo atstatymu. 4. Autorius prieštarauja pats sau dėl kvartalo prie buvusios Palangos gatvės atstatymo. Iš vienos pusės tai priimtina, nes toks užstatymas kadaise buvo, bet iš kitos pusės autorius teigia, kad „paminklotvarkiniu požiūriu sprendinys nėra nepriimtinas“, nes blokuos Rotušės rytinio fasado apžvalgą iš aikštės ir H. Manto gatvės.

¹³ Paveldo objektai – Klaipėdos Rotušė, Biržos tiltas bei Klaipėdos senamiesčio ribos.

	Recenzentų išvada: Šis variantas yra nepriimtinas, nes nėra jokio metodinio pagrindimo, jokių argumentų dėl autentiško atstatymo. Lygiai taip pat neįrodytas aikštės gabaritų mažinimo poreikis, tuo pačiu aiškiai neįvardinamas tokios erdvės bendramiestinis lygmuo.
B VARIANTAS. Rekonstruojama ir išplečiama Atgimimo aikštė.	Vertinimas pagal E.Andrijauską: 1. Šiame variante plėtojama atviros erdvės priešais Senąją miesto dalį idėja. 2. Paminklotvarkiniu požiūriu vertinant šį sprendimą galima akcentuoti tik keletą aspektų: Sprendinys sąmoningai ignoruoja autentišką urbanistinę situaciją, neužgožia Rotušės pastato ir Senamiesčio pastatų kairiajame upės krante, sukuria sąlygas archeologinių atodangų ekspozicijai. Remiantis galiojančiais teritorijos ir aplinkos apsaugos dokumentais darytina išvada, kad šis sprendinys yra priimtinas. Recenzentų komentaras: GS rengėjai iškraipė pagrindinius VGTU Urbanistikos katedros magistrės K.Martinaitytės teiginius, traktuodami juos tik kaip pasiūlymą tvarkyti aikštės dangas. Studentė siūlė palikti aikštę neužstatytą ir išplėsti link Danės upės, įrengiant pėsčiųjų tiltą, sujungiantį aikštę su Vežėjų gatve. Taip pat siūloma eksponuoti archeologinį paveldą <i>IN SITU</i>. kalbama apie aikštės tūrinės-erdvinės kompozicijos tobulinimą. Nėra suprantamas teiginys „autentiška urbanistinė situacija“. Recenzentų išvada: Aikštės tūrinės-erdvinės kompozicijos tobulinimas yra įmanomas ir logiškas, ypač įvertinus aukštybinių pastatų įvykusį faktą (pastatai „K“ ir „D“). Muzikinis teatras, viešbutis ir rotušė turi būti traktuojami kaip aktyvūs Atgimimo aikštės formantai.
C VARIANTAS. Atkuriama buvusi gatvės linija, formuojama nauja erdvė Muzikiniam teatro priestatui.	Vertinimas pagal E.Andrijauską: Šiame variante siekiama kurti naują urbanistinę struktūrą pakeičiant H.Manto gatvės trasą į buvusią Biržos gatvės. Atgimimo aikštė apribojama Naujo Muzikinio teatro tūriu ir pastatu prie Danės gatvės. Išvada: Erdviniu požiūriu kuriama nauja skirtinga nuo autentiškos ir nuo dabar esančios urbanistinės struktūros. Kaip jau minėta galiojantys paminklotvarkos dokumentai nedraudžia bet kokios urbanistinės struktūros šioje vietoje sukūrimo, tačiau siūlomas Naujojo Muzikinio teatro tūris, aukštis, proporcijos ir padėtis esamo užstatymo atžvilgiu gali daryti neigiamą poveikį Senamiesčio, bei Liepų ir H. Manto gatvių sankryžos užstatymo suvokimui, jų vertingosioms savybėms. Taip pat turi būti galutinai apsispręsta dėl dabartinio Muzikinio teatro vertingųjų savybių. Recenzentų komentaras: Šis variantas atmestas, nes nutarta, kad muzikinio teatro plėtra nebus vykdoma į Atgimimo aikštės pusę. Rengėjai bando „įpiršti“ pasenusį konkursinį projektą, kuris buvo pripažintas itin neprofesionali. Recenzentų išvada: Šis variantas yra nesvarstytinas iš principo.

Atkreiptinas dėmesys, kad šio skyriaus autorius E.Andrijauskas pernelyg laisvai tekste naudoja terminus „paveldosauga“, „paminklotvarka“, „paminklosauga“. **Sisteminė veikla** (paveldosauga) sutapatinama su paminklo statusą turinčių **objektų tvarkymu** (paminklotvarka) ir su objektų **teisinio statuso nustatymu** vertės aspektu (paminklosauga). Todėl visiškai nesuprantamas išvadinis teiginys, kad „visi pateikti variantai iš esmės

paminkloauginiu požiūriu yra priimtini, tolimesnėje projektavimo eigoje atsižvelgus į išdėstytas rekomendacijas“. Tokia išvada reiškia, kad galima elgtis be jokių apribojimų, nes paminklo statusą turi tik vienas objektas (rotušė).

Situacija **paveldosaugos aspektu**, t.y. vertybiniu aspektu yra neidentifikuota, todėl galima teigti, kad GS rengėjai iš esmės nepateikė jokio įtikinamo aikštės urbanistinės plėtros modelio. Pagrindinė tezė (senosios struktūros atstatymas), kuria buvo pagrįsta detaliojo plano koncepcija, lieka neįrodyta.

Šiuolaikinė paveldosauga nepropaguoja prarastų kultūros paveldo objektų atstatymo. Šiuolaikinės paveldosaugos mintis yra tokia – kiekvienas laikmetis turi atspindėti save (Vienos Memorandumas, 2005). Atstatymas vykdomas tik išskirtiniais, visuomenei ypač svarbiais atvejais. Klaipėdos atveju reikia bendro atsakymo – ar reikia ką nors atstatyti, jei reikia, tai ką, kiek ir kur? Jeigu siūloma atkurti buvusį užstatymą Atgimimo aikštės vietoje, tai kyla dar vienas klausimas, kurio neatsakė GS – kurio laikmečio struktūrą atkurti, kuris istorijos tarpsnis teisingiausias (XVII a. vid. linijinis užstatymas, XVII pab. gynybinis ravelinas, XVIII a. kvartalinė sistema)?

Paveldosauginiu požiūriu buvusios struktūros atkūrimo Atgimimo aikštėje propagavimas yra savitikslių ir neįrodyta aikštės erdvės tvarkymo priemonė.

14. GS EKSPERIMENTINĖS-TIRIAMOSIOS DALIES IŠVADOS.

Komentuojami teisės aktai, susiję su kai kurių pastatų (rotušės) paminkloauginiu statusu, bet tikrosios aikštės vertės neidentifikuotos. Todėl negalima kalbėti apie paveldosaugą kaip esminį aikštės formavimo kriterijų. Tai reiškia, kad iš esmės GS nurodo naujos architektūros pastatų projektavimo kelią.

Jokių aikštės esamos fizinės kokybės/nekokybės kriterijų nepateikta. Taip pat neaiški visuomenės apklausų rezultatų prasmė, t.y. svarstymų su visuomene rezultatų integravimo į galutinį rezultatą mechanizmas. Tai visiškai neturi prasmės, jeigu nekalbama apie fundamentinius urbanistinio erdvės formavimo aspektus.

Nekonkretus skyrius **5.2.8 „Išvados“**, kuriame yra bendro pobūdžio teiginiai. Pvz., išvadoje Nr.7 (psl.42) teigiama, kad *„Atsižvelgiant į aplinkinėje teritorijoje pasiskirsčiusią kultūros paveldo objektų koncentraciją ir galiojančias apsaugos zonas, rekomenduojama respektuoti aplinkinio užstatymo aukštumą, statinių proporcijas, užstatymo pobūdį. Naujai formuojama teritorija turėtų būti kontekstuali ir pagarbi istorinei aplinkai“*.

Analogiška situacija su išvada Nr.2 (psl.41): *„Atgimimo aikštę vystyti kaip multifunkcinę erdvę, nesunaikinti reprezentacinio charakterio, erdvės, skirtos oficialiems renginiams. Akcentuoti nenutrūkstamą žmonių trauką visais metų laikais“*.

Skyriuje **5.5. „Variantų vertinimas teisiniu aspektu“** nurodoma parengtų variantų atitiktis teritorijoje galiojantiems teritorijų planavimo dokumentų sprendiniams¹⁴ (žiūr. 3.3.1. Teritorijų planavimo dokumentai). Kartu konstatuojama, kad *„visi variantai neprieštarauja statybą reglamentuojantiems teisės aktams“*. Iš esmės tai reiškia, kad gali daryti ką tik nori. Be to, tai tik dar sykį **patvirtina GS rengėjų prioritetus biurokratinam/procedūriniam metodui**, nes pagal tokį supratimą – aikštės formavimas yra ne urbanistinis procesas, o formalizuota procedūra.

¹⁴ Teritorijoje galiojantys teritorijų planavimo dokumentai; a) Patvirtintas kvartalo tarp Manto, Naujojo Sodo, Pilies ir Danės gatvių detalusis planas; b) Klaipėdos miesto viešojo naudojimo erdvių miesto istorinėje dalyje (U16) detaliojo plano koncepcija; c) Klaipėdos miesto istorinės dalies (unikalus kodas vertybių registre 22012) teritorijos ir apsaugos zonos ribų planas.

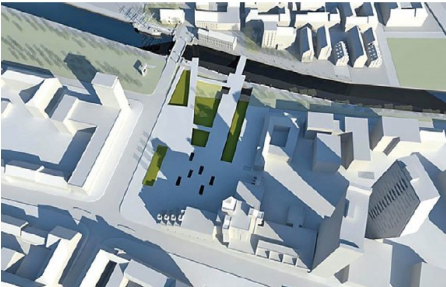
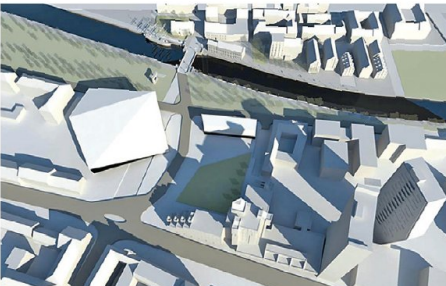
15. AIKŠTĖS „RAIDOS REGENERAVIMO PASIŪLYMAI“ AR „URBANISTINĖS PLĖTROS GALIMYBIŲ STUDIJA“?

GS rengėjai naudoja įvairius terminus – „*raidos regeneravimo pasiūlymai*“, „*aikštės plėtros scenarijai*“, „*projektiniai variantai*“. Tai yra iš esmės skirtingi žanrai. GS rengėjai terminų neišaiškina, todėl jų teiginiai yra nekonkretūs.

Regeneravimo sąvoka apima *sunykusio statinio arba jo dalių atnaujinimą, atstatymą pagal išlikusį fragmentą*, todėl tokios sąvokos naudojimas šios studijos rengimo paslaugos pirkimo sąlygose apriboja, pagrindinį šio darbo tikslą – atlikti Atgimimo aikštės su gretimybėmis plėtros galimybių studiją. Kurios tik viena alternatyvų turėtų būti regeneracija.

16. ATGIMIMO AIKŠTĖS „PLĖTROS SCENARIJAI“ IR JŲ PALYGINIMO PRINCIPAI.

Pasiūlytos trys galimos Atgimimo aikštės plėtros perspektyvos, kurias GS rengėjai vadina „plėtros scenarijais“. Siūlymus sąlyginai galima apibūdinti sekančiai:

 ■ A SCENARIJUS. Pagal pirmąjį scenarijų siūloma rekonstruoti buvusio aikštės užstatymo fragmentus ir suformuoti mažesnę aikštę prie viešbučio.	A SCENARIJUS Naujų pastatų statymas. Pasiūlyta aikštę užstatyti daugiabunkinės paskirties pastatais, paliekant tik nedidelę erdvę šalia viešbučio. Toks siūlymas reiškia, kad aikštėje formuojami nauji sklypai. Formaliai teigiama, kad atstatomi pastatai, o iš tikrųjų statomi visiškai nauji pastatai. Aikštė sunaikinta, nes likusi neužstatyta erdvė pagal savo dydį yra kiemo tipo erdvė, o ne pagrindinė miesto aikštė.
 ■ B SCENARIJUS. Išplėsti aikštę, sujungiant ją su Danės upės erdve. Esą būtų galima pratęsus aikštę iki upės, įrengti pėsčiųjų tiltą, kuris jungtųsi su Vežėjų gatve.	B SCENARIJUS Aikštės dangų planas. GS autoriai teigia, kad antras variantas, parengtas remiantis VGTU Urbanistikos katedros magistrantės Kristinos Martinaitytės straipsniu „Atgimimo aikštės santykis Klaipėdos miesto urbanistinėje erdvinėje struktūroje“, nors iš tikrųjų rengėjai remiasi studentės baigiamuoju darbu, o ne straipsniu. Studentė siūlė palikti aikštę neužstatytą ir išplėsti link Danės upės, įrengiant pėsčiųjų tiltą, sujungiantį aikštę su Vežėjų gatve. Galimybių studijos rengėjai šį siūlymą traktavo kaip siūlymą tvarkyti aikštės kietas dangas, nors reali situacija yra visiškai kitokia – kalbama apie aikštės tūrinės-erdvinės kompozicijos tobulinimą.
 ■ C SCENARIJUS. Aikštės rekonstrukcija su Muzikinio teatro plėtra. Esą būtų galima atkurti buvusią lenktą Herkaus Manto gatvės kryptį nuo Liepų iki Tiltų gatvės bei formuoti didesnį sklypą Muzikinio teatro rekonstrukcijai.	C SCENARIJUS UAB „Pilis“ projektas. Siūloma statyti Muzikinio teatro priestatą tiesiai ant H.Manto gatvės. Šis variantas atmestas, nes nutarta, kad muzikinio teatro plėtra nebus vykdoma į Atgimimo aikštės pusę. Rengėjai bando „įpiršti“ pasenusį konkursinį projektą, kuris buvo pripažintas itin neprofesionali. Šis variantas yra nesvarstytinas iš principo. Tai reiškia, kad GS rengėjai nevykdo vieno iš pagrindinių GS užduoties reikalavimų – pateikti tris plėtros variantus.

17. IŠVADOS

1. Urbanistinės plėtros galimybių studijos turėtų turėti mokslinio darbo elementus. Tai yra atliekamos pagal tam tikrą metodiką. Pagrindinis tokio mokslinio darbo požymis – nuoseklus pasirinktų metodų taikymas ir laikymasis. Kitas svarbus kriterijus – teorinių prielaidų įvertinimas, jų suvokimas ir apibrėžimas, bei mokslinio proceso reflektavimas. Pagaliau mokslinis darbas neįmanomas be sąsajų su savo srities moksliniu diskursu ir jo refleksijos. **Šia prasme parengta GS nėra mokslo darbas.** Tai yra projektiniai pasiūlymai, pagrįsti individualiomis sampratomis ir preferencijomis.
2. GS rengėjai galimybių studijos žanrą supranta kaip konkretaus projekto (šiuo atveju galiojančio aikštės detaliojo plano) realizavimo galimybių nagrinėjimą, bet ne kaip urbanistinės plėtros alternatyvų nagrinėjimą. Prioritetai biurokratinam/procedūriniam metodui, t.y. formalizuotai procedūrai yra klaidingas kelias. Klaipėdos mieste vykstantys urbanistinės plėtros procesai iš esmės vyksta stichiškai, nors formaliai jie yra reglamentuoti. **Nepaisant daugelio teritorijų planavimo dokumentų vis tiek lieka neaišku – kas ir kokiais motyvais formuluoja urbanistinės plėtros prioritetus¹⁵.**
3. GS netiesiogiai parodė, kad Klaipėdos miesto centrinė dalis neturi aiškos plėtros strategijos, pagrįstos visuotinai priimtina mokslinė metodologija. 1995 m. II „Kraštovarką“ atliktas mokslo darbas „*Urbanistikos paveldo saugotinos teritorijos Klaipėdos miesto 1945 metų administracinėse ribose*“. Darbą atliko prof. J.Bučas, prof. A.Miškinis, dr. J.Tatoris. Tai buvo paskutinis šiais klausimais atliktas mokslo darbas Klaipėdos m. savivaldybės užsakymu. Nuo to laiko miesto urbanistinė plėtra modeliuojama pagal individualias valdininkų ir politikų sampratas, dažnai ignoruojančias net jau atliktų mokslo darbų rekomendacijas. **GS turėtų sumodeliuoti strategines Klaipėdos miesto urbanistinės plėtros alternatyvas. Tai padėtų sukurti architektūrinę-urbanistinę centrinės dalies urbanistinės plėtros koncepciją, įgalinančią formuoti ne tik istorišką, bet ir modernų europinį miestą. GS turėtų būti atliekamas pagal metodiką, naudojamą sprendžiant analogiškas problemas Vakarų Europoje. Tai leistų optimaliau naudoti urbanistinio projektavimo (angl. *urban design*) instrumentariją, įvertinus morfologines, erdvines-vizualines dimensijas, kurios dažnai ignoruojamos, taikant įprastus teritorijų planavimo (angl. *urban law*) procedūrinius veiksmus.**
4. Urbanistinės plėtros alternatyviniai modeliai susiję su skirtingo rango ir vertės urbanistinių struktūrų respektavimu. **Klaipėdos atveju turi būti aiškiai skiriama senamiesčio urbanistinė struktūra nuo Krūmamiesčio/Naujamiesčio urbanistinės struktūros, nes tai yra du iš esmės skirtingi, bet labai vertingi istoriniai miesto rajonai.** Kiekvienas rajonas turi savitą erdvinę struktūrą ir atitinkamai savitą nominalių erdvių (aikščių, kurdonerų, gatvių ir t.t.) derinį.
5. Pagrindinis Klaipėdos urbanistinės plėtros modelis turėtų būti pagrįstas dviejų erdvių kanalų respektavimu – Danės upės ir H.Manto gatvės. Šių erdvių kanalų „susikirtime“ yra Atgimimo aikštė, kurią galima traktuoti dvejopai. Tai yra arba Krūmamiesčio erdvinės sistemos dalis-aikštė, arba senamiesčio apsaugos zona. **Bet kuriuo atveju kalbama apie erdvės tipą aikštę, bet ne apie užstatymą, t.y. kvartalų.**

¹⁵ Plėtros prioritetai iliustruojami teiginiu, jog Atgimimo aikštė yra per didelė ir ją reikia užstatyti.

6. Mažinti Atgimimo aikštės gabaritus nerekomenduojama. Didelis privalumas – kultūrinės/visuomeninės funkcijos aikštės prieigose, pvz., muzikinis teatras, kuris iš esmės atlieka operos teatro funkciją. GS rengėjai visiškai nenagrinėjo aikštės formantų (muzikinis teatras, viešbutis, savivaldybė) rekonstrukcijos ir integracijos per viešąją erdvę alternatyvos, nors GS pavadinimas ir programos teritorinė apimtis tai numato. O tai yra iš esmės kitas kelias, **pagrįstas principu – aikštė nėra didelė, tiesiog tinkamai nesuformuotos aikštės išklotinės. Blogos proporcijos, o ne fizinis dydis.**
7. Galiojančių teritorijų planavimo dokumentų vertinimo ir naujų¹⁶ **planavimo dokumentų rengimo studijos turi būti vykdomos tik kokybiškai pabaigus GS rengimą, bet ne atvirkščine tvarka.**
8. Iš principo teigiamai vertindami patį GS faktą, recenzentai konstatuoja, kad GS dabar rengiama pagal klaidingą šio žanro (mokslinės galimybių studijos) sampratą, be jokios metodikos. Todėl jei rengėjai iš esmės neperžiūrės savo darbo parengdami aiškios, mokslinį įvertinimą turinčią darbo metodikos ir jos neslaikys, nesutvarkys terminų ir sampratų, tokios GS teiginiai, mūsų nuomone, negalės būti legitimuojami.

Recenzentai (abėcėlės tvarka):

1. Doc. dr. **Inesa ALISTRATOVAITĖ-KURTINAITIENĖ** (Vilnius).
VGTU Urbanistikos katedra, Urbanistinės analizės mokslo laboratorija
2. Doc. **Vaidotas DAPKEVIČIUS** (Klaipėda)
VDA Urbanistikos, architektūros ir dizaino institutas
3. Doc. dr. **Dalia DIJOKIENĖ** (Vilnius)
VGTU Urbanistikos katedra
4. Architektas **Vytenis RUDOKAS** (Šiauliai)
VDA Klaipėdos fakultetas
5. Prof. **Algis VYŠNIŪNAS** (Vilnius, Klaipėda)
VGTU Urbanistikos katedra, VDA Urbanistikos, architektūros ir dizaino institutas

2015 m. kovo 17 d. Klaipėda

¹⁶ Aikštės reglamentai nustatyti naujame Klaipėdos miesto viešųjų naudojimo erdvių miesto istorinėje dalyje (U16) detalizajame plane. Patvirtinta: Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2014 m. lapkričio 28 d. įsakymu Nr. AD1-3598.